

Huvudman

Årjängs kommun
kommun@arjang.se

Ärendet

Tillsyn av Årjängs gymnasieskola i Årjängs kommun.

Beslut

Föreläggande

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Årjängs kommun att senast **den 1 april 2024** ha vidtagit nedan angivna åtgärder avseende brister rörande garanterad undervisningstid. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas till Skolinspektionen.

Om Årjängs gymnasieskola inte följer detta föreläggande kan mer ingripande sanktioner komma att aktualiseras.

Beslutet om föreläggande gäller omedelbart enligt 26 kap. 10 § tredje stycket skollagen. Beslutet om föreläggande får enligt 28 kap. 2 och 18 §§ skollagen inte överklagas.

Årjängs kommun ska vidta följande åtgärder

Garanterad undervisningstid på introduktionsprogram

1. Se till att utbildningen på introduktionsprogram bedrivs i en omfattning som motsvarar heltidsstudier, vilket innebär i genomsnitt minst 23 timmars undervisning i veckan (garanterad undervisningstid), om inte eleven begär att den ska minskas och huvudmannen bedömer att det finns särskilda skäl (17 kap. 6 § skollagen; 4 kap. 22 § gymnasieförordningen [2010:2039]).

Anmärkning

Skolinspektionen tilldelar med stöd av 26 kap. 11 § skollagen (2010:800) Årjängs kommun en anmärkning avseende brister rörande att eleverna ges undervisning av behöriga och legitimerade lärare, om inte huvudmannen har rätt att tillämpa en undantagsregel. Årjängs kommun ska senast **den 1 april 2024** vidta de åtgärder som huvudmannen bedömer är nödvändiga för att avhjälpa påtalad brist. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas för Skolinspektionen.

Beslutet om anmärkning får enligt 28 kap. 2 och 18 §§ skollagen inte överklagas.

Avstående från ingripande

Skolinspektionen avstår med stöd av 26 kap. 12 § p. 2 skollagen (2010:800) från att ingripa mot Årjängs kommun avseende brister rörande individuella studieplaner. Skolinspektionen avslutar därmed ärendet i denna del.

Beslutet om avstående från ingripande får enligt 28 kap. 2 och 18 §§ skollagen inte överklagas.

Områden utan konstaterade brister

Skolinspektionen avslutar ärendet i de delar som avser utredning om särskilt stöd, frånvaro och att det finns tillgång till elevhälsa.

Redovisning av åtgärder

Redovisningen av de vidtagna åtgärderna skickas via e-post till dokument.goteborg@skolinspektionen.se eller per post till Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för ärendet (dnr 2023:6525) i de handlingar som sänds in.

Om ärendet

Skolinspektionen har utifrån myndighetens risk- och väsentlighetsanalys hösten 2023 inlett en tillsyn av Årjängs gymnasieskola i Årjängs kommun.

I tillsynen har Skolinspektionen kontrollerat om verksamheten vid Årjängs gymnasieskola följer gällande bestämmelser om eleverna ges undervisning av behöriga och legitimerade lärare, garanterad undervisningstid på introduktionsprogram, individuella studieplaner på introduktionsprogram, arbetet med frånvaro, utredning om särskilt stöd samt tillgång till elevhälsa.

Tillsynen har genomförts genom intervjuer med elever, lärare, personal i elevhälsan och rektorn samt lektionsobservationer den 14-15 november 2023. Som en del av tillsynen har även dokumentation granskats, bl.a. skolenhetens

schema och elevers individuella studieplaner. Huvudmannen har yttrat sig över allt material av betydelse för beslutet.

Motivering av beslutet

Skolinspektionen redogör först för de omständigheter som framkommit i tillsynsutredningen och som ligger till grund för myndighetens bedömning, därefter anges de bestämmelser som tillämpas och slutligen redovisar Skolinspektionen sin bedömning i det här fallet.

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen, föreskrifter som har meddelats med stöd av skollagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar (2 kap. 8 § skollagen). Vidare ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas om det framkommer att det finns brister i verksamheten (4 kap. 7 § skollagen).

Föreläggande

Garanterad undervisningstid på introduktionsprogram

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Garanterad undervisningstid

Skolinspektionen har gått igenom samtliga elevers scheman på introduktionsprogrammen. Det framgår av genomgången att nio elever på introduktionsprogrammen inte når upp till den garanterade undervisningstiden om minst 23 timmars undervisningstid i genomsnitt i veckan. I ett fall rör det sig om åtta timmar, i ett annat om drygt 17 timmar, ett tredje om drygt 19 timmar och i andra fall omkring 20 timmar. Rektor uppger i intervjun att det inte har fattat några beslut om reducerad tid på grund av särskilda skäl.

Rättslig reglering

Enligt skollagen ska utbildningen på introduktionsprogram bedrivas i en omfattning som motsvarar heltidsstudier. Eleverna har enligt skollagen rätt till i genomsnitt minst 23 timmars undervisning i veckan (garanterad undervisningstid). Utbildningens omfattning får dock minskas för en elev som begär det om huvudmannen bedömer att det finns särskilda skäl (17 kapitlet 6 § skollagen).

I förarbetena till bestämmelsen om heltidsstudier angav regeringen att utbildningen till sin omfattning bör vara likvärdig med utbildningar på nationella program (prop. 2009/10:165 s. 455). Regeringen har därefter i förarbetena till nu gällande lagstiftning påtalat att det finns starka likvärdighetsskäl som talar för att en reglering av den garanterade undervisningstiden för elever som läser på introduktionsprogram bör införas i skollagen. Elevens rätt till heltidsstudier på

introduktionsprogram ska därför enligt förarbetena förtydligas så att eleven har rätt till minst 23 timmar garanterad undervisningstid i veckan (prop. 2017/18:183, s. 91-92).

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att ett flertal elever som går ett introduktionsprogram vid skolenheten inte får den garanterade lägsta undervisningstiden om i genomsnitt minst 23 timmars undervisning i veckan. I en del scheman som Skolinspektionen tagit del av varierar undervisningstiden mellan 8 till 21 timmar i veckan. Genom beslut har huvudmannen möjlighet att minska utbildningens omfattning om det vid bedömning framkommer att det finns särskilda skäl för en elev. Av utredningen framkommer dock att huvudmannen, eller den som huvudmannen eventuellt delegerat till, inte gjort en bedömning av om det finns särskilda skäl för minskning av undervisningstiden för var och en av dessa elever för att därefter eventuellt fatta beslut om minskning av undervisningstiden.

Val av ingripande

Skolinspektionen får förelägga en huvudman som står under dess tillsyn att fullgöra sina skyldigheter, om verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten (26 kap. 10 § skollagen).

Årjängs kommuns verksamhet vid Årjängs gymnasieskola uppfyller inte författningarnas krav vad gäller garanterad undervisningstid på introduktionsprogram. Det finns därför skäl att förelägga Årjängs kommun att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristerna.

Anmärkning

Eleverna ges undervisning av legitimerade och behöriga lärare

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Av dokumentstudier framgår att 9 av 20 lärare på skolan undervisar i ämnen som de inte är behöriga i. Det framgår av intervjuerna att lärarna till viss del involveras i tjänstefördelningen och att rektorn stämmer av ämnesfördelningen med dem. Vidare framgår det att det finns svårigheter att hitta och rekrytera behöriga lärare för vissa ämnen; exempelvis psykologi, social omsorg, matematik, samhällskunskap, kurser inom media och i vissa språkämnen. I sju ämnen har rektorn inte utannonserat tjänster där obehöriga lärare undervisar eftersom det exempelvis kan handla om tjänster med låg tjänstgöringsgrad som är svåra att tillsätta. De obehöriga lärarna har därmed fortsatt att undervisa flera år i rad. Rektor uppger vidare att hon bedömt de undervisande lärarna som lämpliga och

att hon nämner att hon uppmuntrar dem till universitetsstudier för att öka behörigheten.

Rättslig reglering

Enligt skollagen får endast den som har legitimation som lärare eller förskollärare och är behörig för viss undervisning bedriva undervisningen (2 kap. 13 § skollagen).

Om det inte finns någon att tillgå inom huvudmannens organisation som uppfyller kraven enligt 13 § eller om det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna eller barnen, får en annan lärare eller förskollärare bedriva undervisningen. En sådan lärare eller förskollärare ska

1. vara lämplig att bedriva undervisningen, och
2. i så stor utsträckning som möjligt ha en utbildning som motsvarar den utbildning som är behörighetsgivande (2 kap. 18 § skollagen).

Endast den som har legitimation får anställas som lärare eller förskollärare i skolväsendet utan tidsbegränsning. Den som inte har legitimation som lärare får dock anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning, om han eller hon ska undervisa i modersmål (2 kap. 20 § skollagen).

Av förarbeten till skollagen framgår att läraren är den enskilt viktigaste faktorn för elevernas resultat. Studier visar att lärares ämneskompetens och didaktiska kompetens är avgörande för att eleverna ska nå goda resultat. Det betonas också att rektorn har ansvar för att planera verksamheten på ett sådant sätt att lärare används för sådan undervisning som läraren har utbildning för. I vissa fall tillåts huvudmannen att göra undantag från denna skyldighet. För att en undantagssituation ska anses föreligga ska det som huvudprincip antingen saknas lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de ska bedriva eller finnas särskilt skäl med hänsyn till eleverna. Som exempel på vad som kan vara "särskilt skäl" anger förarbetena behov av att få bort en utbildad lärare från undervisningen som har missbruksproblem. Förarbetena ger också exempel på organisatoriska skäl som gör att all undervisning inte kan bedrivas av lärare och förskollärare med utbildning för den aktuella undervisningen. Det kan handla om hastiga svängningar i söktryck och elevkullarnas storlek, tjänstledigheter, förändringar i efterfrågan på viss undervisning eller ökat behov av särskilt stöd (Se prop. 2009/10:165 s. 261-262, 267 f.).

Något krav på att huvudmannen måste ha gjort stora ansträngningar för att rekrytera lärare som har en utbildning avsedd för att bedriva viss undervisning bör inte ställas, även om det självfallet är önskvärt att huvudmannen gör sådana ansträngningar. För att få använda en annan lärare i den befintliga organisationen, i

enlighet med undantagsregeln, bör det vara tillräckligt att det i huvudmannens organisation inte finns någon lärare med rätt utbildning tillgänglig. Handlar det om nyrekrytering bör huvudmannen naturligtvis så långt möjligt anställa lärare med en utbildning avsedd för den undervisning läraren ska bedriva (prop. 2009/10:165, s. 268 f., se även prop. 2010/11:20, s. 85 f.).

En person som enligt huvudregeln inte får användas för att bedriva en viss undervisning får användas för detta under högst ett år i sänder. Huvudmannen är efter denna tid skyldig att på nytt försöka finna en lärare som har en utbildning som är avsedd för undervisningen (prop.).

Av 2 kap. 19 § skollagen framgår att om en person som avses i 18 § ska användas för att bedriva undervisning under längre tid än sex månader, ska huvudmannen först fatta beslut om det.

Syftet med särskilda beslut av huvudmannen om undantag från regeln om användning av lärare efter viss tid är att andelen undervisning som bedrivs av lärare som saknar rätt utbildning för denna undervisning ska minska. Alla elever och barn har rätt till undervisning av god kvalitet och undervisningen ska därför, som ovan nämnts, i första hand skötas av lärare som har en utbildning för den undervisning de bedriver. Regeringen bedömer att det behövs ett system där det går att följa upp och kartlägga hur stor del av undervisningen som under en längre tid bedrivs av lärare och förskollärare som inte har en utbildning som står i överensstämmelse med den undervisning de bedriver. Det ska därför av undantagsbeslutet framgå för vilken undervisning som läraren ska användas (prop. 2009/10:165, s. 269, se även prop. 2010/11:20, s. 41 f.).

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att huvudmannen och rektorn inte ser till att eleverna vid Årjängs gymnasieskola får undervisning av behöriga och legitimerade lärare i så stor utsträckning som möjligt. I några ämnen undervisar lärare som saknar legitimation. I flera andra ämnen bedrivs undervisningen av lärare som förvisso har legitimation men som saknar behörighet för de aktuella ämnena. I sju ämnen där obehöriga lärare undervisar har rektor inte sett till om det finns någon behörig inom huvudmannens organisation eller på annat sätt gjort försök att tillsätta tjänsterna. Det har inneburit att de obehöriga lärarna undervisar i ämnen utan ämnesbehörighet i flera år i rad. Med anledning av att skolenheten inte har behöriga lärare i ett flertal ämnen understryker Skolinspektionen följande. Elever ska ha samma rätt till undervisning av väl kvalificerade och lämpliga lärare oavsett i vilken skola de får sin undervisning. Enligt huvudregeln i skollagen ska lärare ha legitimation och vara behöriga för den undervisning de ska bedriva. Undantag från huvudregeln om vem som får användas för undervisningen gäller för högst ett år i sänder. Huvudmannen behöver därför göra ansträngningar för att rekrytera legitimerade och behöriga lärare och fortlöpande sträva efter att i så stor

utsträckning som möjligt se till att lärare placeras på tjänster som de är behöriga för. Av utredningen framgår att huvudmannen och rektorn inte annonserat efter behöriga lärare när behovet har uppstått. Skolinspektionen bedömer att det är en brist att det inte gjorts tillräckliga ansträngningar för att öka behörigheten av undervisande lärare.

Val av ingripande

Skolinspektionen får i stället för att meddela ett föreläggande tilldela en huvudman som står under dess tillsyn en anmärkning vid mindre allvarliga överträdelser av vad som gäller för verksamheten (26 kap. 11 § skollagen). Huvudmannen är då skyldig att inom viss tid åtgärda de brister som föranlett anmärkningen. Årjängs kommuns verksamhet vid Årjängs gymnasieskola uppfyller inte författningarnas krav vad gäller att eleverna ges undervisning av legitimerade och behöriga lärare. Rektorn har bedömt de undervisande lärarna som lämpliga men har emellertid inte, i alla fall där undervisande lärare är obehöriga, utlyst dessa tjänster eller på annat sätt vidtagit åtgärder för att öka behörigheten. Rektorn skriver i en komplettering att i fortsättningen kommer rektorn att utannonsera alla tjänster där det i dag finns obehöriga, oberoende av tjänstgöringsgrad. Mot denna bakgrund bedömer Skolinspektionen bristen som mindre allvarlig och finner därför skäl att tilldela Årjängs kommun en anmärkning.

Avstående från ingripande

Individuella studieplaner på introduktionsprogram

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Skolinspektionen har tagit del av alla individuella studieplaner för elever som läser introduktionsprogrammen samt en individuell studieplan för ett nationellt program. Endast de elever som läser språkin introduktion på introduktionsprogrammet har ett tillägg till studieplanen, som kallas utbildningsplan, där det finns uppgifter om utbildningens syfte, huvudsakliga innehåll och längd. Eleverna som läser programinriktat val och individuellt alternativ, vilket är 17 elever, saknar de uppgifterna.

Rättslig reglering

Av skollagen framgår att för varje elev ska det upprättas en individuell studieplan (16 kap. 25 § skollagen).

Av gymnasieförordningen framgår att en elevs individuella studieplan ska innehålla följande uppgifter:

- vilken studieväg eleven går på,

- de val av kurser eller ämnesområden som eleven har gjort,
- övriga kurser eller ämnesområden som ingår i elevens program,
- om eleven följer ett utökat program och i så fall vilka kurser som ligger utanför det fullständiga programmet,
- om eleven följer ett reducerat program och i så fall i vilken omfattning samt om möjligt vilka kurser som har tagits bort,
- om eleven följer ett individuellt anpassat program och i så fall vilka kurser som har bytts ut,
- när det är aktuellt, elevens studier i grundskolans ämnen, och
- om eleven får fjärrundervisning och i så fall i vilken utsträckning.

Om eleven går ett introduktionsprogram i gymnasieskolan ska den individuella studieplanen dessutom innehålla uppgifter om

- utbildningens mål och längd,
- delar av kurser, annan yrkesinriktad utbildning, praktik och andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling och som är avsedda att ingå i utbildningen, och
- när det är aktuellt, det yrkesområde som utbildningen inriktas mot (1 kap. 7 § gymnasieförordningen).

I förarbetena till skollagen anges att den individuella studieplanen ska utformas utifrån huvudmannens plan för utbildning och med utgångspunkt i elevens behov, förutsättningar och intressen. Den individuella studieplanen är således en mer preciserad beskrivning av syftet, längd och innehåll gällande den enskilda elevens utbildning. Eftersom introduktionsprogrammen saknar nationella examensmål behöver det vara tydligt för dessa elever vad utbildningen ska syfta till för att eleven ska få förutsättningar att nå målen för utbildningen. Målet med introduktionsprogrammen är att eleven så fort som möjligt uppnår behörighet till ett nationellt program eller förbereds för arbetsmarknaden. Utbildningens längd ska därför anpassas till varje elevs behov så att eleven får förutsättningar att nå målet för sin utbildning. För den enskilda eleven innebär det att utbildningen kan vara två år, tre år eller kortare eller längre än så (prop. 2017/18:183 s. 96-98).

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det finns brister i utformningen av de individuella studieplanerna för eleverna. Endast de elever som läser språkintröduktion på intröduktionsprogrammet har ett tillägg till studieplanen, som kallas utbildningsplan, där det finns uppgifter om utbildningens syfte, huvudsakliga

innehåll och längd. Eleverna som läser programinriktat val och individuellt alternativ, vilket är 17 elever, saknar de uppgifterna.

Av ingivet yttrande framkommer att huvudmannen avser att vidta nödvändig rättelse i detta hänseende. Huvudmannen redovisar att eleverna på introduktionsprogrammet framöver i sina individuella studieplaner kommer att ha dokumentation om utbildningens syfte, huvudsakliga innehåll samt en plan för när utbildningen ska vara genomförd. Huvudmannen redovisar att detta ska vara klart före terminsavslutningen i december 2023 och att de individuella planerna ändras i takt med att eleven uppnår sina mål.

Val av ingripande

Skolinspektionen får enligt 26 kap. 12 § skollagen avstå från att ingripa om en överträdelse är ringa (p. 1), den vars verksamhet granskas vidtar nödvändig rättelse (p. 2), eller det i övrigt med hänsyn till omständigheterna finns särskilda skäl mot ett ingripande (p. 3). Årjängs kommuns verksamhet vid Årjängs gymnasieskola uppfyller inte författningarnas krav vad gäller individuella studieplaner på introduktionsprogrammen. Skolinspektionen bedömer att huvudmannen vidtar nödvändig rättelse och finner därför skäl att avstå från att ingripa.

Områden utan konstaterade brister

Utredning om särskilt stöd

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Det framgår att för varje anmälan om att en elev kan vara i behov av särskilt stöd som rektorn mottar, startar rektorn en utredning av elevens behov av särskilt stöd. Rektorn startar också en sådan utredning om en elev uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation. Det framgår att specialpedagogen tar fram underlaget som behövs för utredning, tillsammans med elev och vårdnadshavare. Om det utifrån utredningen framkommer att eleven ska få särskilt stöd skrivs ett åtgärdsprogram som beslutas av rektor. Om utredningen visar att särskilt stöd inte ska ges tar rektor beslut om detta.

Tiden för utredningen varierar beroende på antal pågående utredningar. Utredningarna som har startats under hösten 2023 är klara och åtgärdsprogram är upprättade för eleverna.

Rättslig reglering

Av skollagen framgår att rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation. Samråd ska ske med elevhälsan, om det inte är

uppenbart obehövt. Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd. Det särskilda stödet ska ges med utgångspunkt i elevens utbildning i dess helhet, om det inte är uppenbart obehövt.

Bestämmelserna i första-tredje styckena och i 9-12 §§ ska inte tillämpas, om en elevs stödbehov bedöms kunna tillgodoses genom en åtgärd till stöd för nyanlända och andra elever vars kunskaper har bedömts enligt 12 c §. (3 kap. 7 § skollagen).

Skolinspektionens bedömning

Av ovan redovisade omständigheter framkommer inte annat än att verksamheten uppfyller författningarnas krav inom detta område. Ärendet ska därför avslutas i denna del.

Arbetet med frånvaro

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Lärare, elevhälsan och rektorn berättar under intervjuerna att elevernas närvaro registreras och att elevens vårdnadshavare informeras samma dag vid ogiltig frånvaro. Utredningen visar också att det startas en utredning för att utreda frånvaron om en elev har upprepad eller längre frånvaro. Det framkommer även att det utifrån dessa utredningar beslutas om åtgärder för att komma till rätta med en elevs frånvaro och att dessa åtgärder genomförs.

Rättslig reglering

En elev i gymnasieskolan ska delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om eleven inte har giltigt skäl att utebli. Om en elev i gymnasieskolan utan giltigt skäl uteblir från den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, ska rektorn se till att elevens vårdnadshavare samma dag informeras om att eleven har varit frånvarande. Om det finns särskilda skäl behöver elevens vårdnadshavare inte informeras samma dag. Vid upprepad eller längre frånvaro ska rektorn, oavsett om det är fråga om giltig eller ogiltig frånvaro, se till att frånvaron skyndsamt utreds om det inte är obehövt. Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd enligt 3 kap 7 § är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas (15 kap. 16 § skollagen).

Skolinspektionens bedömning

Av ovan redovisade omständigheter framkommer inte annat än att verksamheten uppfyller författningarnas krav inom detta område. Ärendet ska därför avslutas i denna del.

Tillgång till elevhälsa

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Det framkommer i intervjun med rektorn att skolenheten har tillgång till specialpedagog, skolsköterska, kurator, skolläkare och vid behov till skolpsykolog. Rektor uppger att skolan har tillgång till skolpsykolog från huvudmannens organisation vid behov när det görs vissa utredningar. Vid det förebyggande och främjande arbetet, till exempel i hur man ska bemöta elever med NPF-diagnoser, har rektorn tagit in externa psykologer.

Rättslig reglering

I 2 kap. 25 § skollagen anges att för eleverna i förskoleklassen och grundskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

För medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog, kurator och specialpedagog eller speciallärare. Lag (2022:1315).

Skolinspektionens bedömning

Av ovan redovisade omständigheter framkommer inte annat än att verksamheten uppfyller författningarnas krav inom detta område. Ärendet ska därför avslutas i denna del.

X Jin Sarac Batifi

Beslutsfattare

Signerat av: Jin Sarac Batifi

X Ola Cederblad

Föredragande

Signerat av: Ola Cederblad